

MEGEMLÉKEZÉS A VÍZGAZDÁLKODÁSI LEXIKONRÓL

Dr. Gerencsér Árpád

A vizekkel történő gazdálkodás, a vízügyek egységes kezelése a múlt század 50-es éveinek elején az Országos Vízügyi Főigazgatóság megszervezésével kezdődött el újra. A hatvanas évek során létrejöttek, illetve megerősödtek az eredményes és hatékony munkát biztosító szervezetek, amelyekben jelentős szakember gárda dolgozott. Folyamatosan sok fiatal, kezdő szakember került az ágazatba. A növekedés mértékét mutatja például, hogy az aktív keresők száma 1960 és 1970 közt 10 ezerről 60 ezerre, a szervezetek száma pedig 285-ről 575-re nőtt.

A hatósági munka, a kutatás-műszakifejlesztés, távlati és műszaki tervezés, a beruházói munka, a vízépítés, vízellátó és csatorna művek üzemeltetése sok különböző képzettségű dolgozót igényelt. Jogászok, közigazdászok, különféle mérnökök, biológusok, valamint különböző végzettségű szakmunkások – hogy csak néhányat említsek – kerültek és dolgoztak a szervezetekben.

A korábbi hagyományos (ár- és belvízvédekezés, öntözés) vízügyi szakágazatokon túl az ágazati irányítás alá került a lakossági vízellátás, szennyvízelvezetés és tisztítás, vízminőségvédelem, valamint az ipari vízgazdálkodás is.

Mindezeket figyelembevételével az ágazati vezetés a hatvanas évek végén úgy ítélte meg, hogy indokolt a szakmához tartozó fogalmak egységes értelmezését és elnevezését elősegíteni egy kiadvány elkészítésével. Ennek pedig „legjobb formája egy szaklexikon elkészítése és közreadása, mivel egy lexikon a fogalmaknak olyan betűrendes ismerettára, amely a benne szereplő címszavakra rövid, könnyen áttekinthető tájékoztatást nyújt”. Figyelembe véve, hogy ilyen kiadvány korábban hazánkban még nem készült, ezért tartalmi és formai követelményeket határoztak meg. 1967-68-ban a kezdődött a munka, melyben rögzítették a főbb elvárásokat:

- a kidolgozás során fel kell tételezni a majdani használokról a szakma középfokú ismeretét,
- a használatban lévő hazai fogalmakat egységesen rögzítsék,
- gyűjtsék össze a legfontosabb hazai és külföldi adatokat
- mutassák be a vízgazdálkodás területén korábban kiemelkedő munkát végzett hazai és külföldi szakembereket is.

A szorosan vett lexikonszerkesztés gyakorlatát túllépve követelményül szabták még, hogy a fogalmakat a szükséges mértékig ábrák is egészítsék ki. A hatékony és eredményes munka érdekében kialakították a megfelelő szervezeti struktúrát: A 15 fős szerkesztőbizottságot *Dégen Imre*, az OVH elnöke vezette, s a szerkesztés feladatára pedig három fő kapott megbízást.

Az egyes szakágazatok területére készítendő címszavak, és szócikkek kidolgozásának koordinálására és szervezésre *témakör felelősöket* kértek fel a következők szerint:

- Alap- és segédtudományok: *Dr. Wisnovszky Iván*,
- Árvízmentesítés folyamszabályozás: *Zboray Károly*,
- Vízrendezés: *Najmányi László*,
- Mezőgazdasági vízhasznosítás: *Budavári Kurt*,
- Vízellátás- csatornázás: *Szitkey László*,
- Vízérőhasznosítás: *Karkus Pál*,
- Vízgazdálkodás gépei és műszaki eszközei: *Kövesi Gyula*,

- Vízgazdálkodás-vízépítőipar: *Stimm Miklós*,
- Vízkészlet-gazdálkodás: *Bözsöny Dénes*,
- Vízjogé *Dr. Bényey Zoltán*,
- Közgazdaság és tervezés: *Dr. Vavrik Ferenc*,
- Vízügyi tudományok és szakoktatás: *Dr. Wisnovszky Iván*,
- Történelmi és szervezeti ismerete: *Dr. Homonnay András*.

A témakör felelőskön túl még természetesen további szakemberek is részt vettek a munkában pl. a Vízgazdálkodás gépei és műszaki eszközei témán velem együtt kilencen dolgoztunk.

A lexikonba felveendő fogalmak, címszavak és illusztrálandó anyag összegyűjtésére összesen 109, különböző területén dolgozó szakembert kértek fel. A szakmailag felkészült csapat tagjaira jellemző, hogy 26-an MTA által minősítettek voltak és közülük 10 egyetemi tanár volt. A munkában tevékenyen résztvevők több mint 70%- a vízügyi szervezet munkatársa volt, s ezen belül 47 fő az OVH dolgozója is volt. Ez utóbbi adottság (*Dégen Imre* volt a főszerkesztő, és elnök is egyben) biztosította, hogy a kidolgozás fegyelmezetten és ütemesen folyt.

A kidolgozásban való részvételre történő felkérést a szakmai megbecsülésnek tekintettük és a munkát zömmel az akkori szokásnak megfelelően „társadalmi munkában” végeztük.

A mai számítástechnikai adottságokat és lehetőségeket akkor még egyáltalán nem léteztek, így a szerkesztői munka pl.: a fogalmak és címszavak összeállítása teljesen hagyományos módszerrel készült. A témakörünkön belül eldöntöttük, hogy ki melyik részterület címszavait gyűjti össze, s ezeket cetlikre írva, tematizálva, ABC sorrendbe szedve teszi a témaköri asztalra. Ezek után a párhozamosságok kiszűrése és a hiányosságok felfedése történt, majd az e szinten jóváhagyott egyes fogalmakhoz, címszavakhoz tartozó ismertetés megírására, a szükséges kép, vagy ábra biztosítása, elkészítésére. Mindezek újbóli felülvizsgálata után került az anyag a lexikont szerkesztők asztalára. A hatékony koordinálás, a többszörös egyeztetés biztosította, hogy az előzetes célkitűzéseknek megfelelően készült el a végleges anyag, hazánk első - és vélhetően utolsó - Vízgazdálkodási Lexikonja.

A Vízgazdálkodási Lexikon 1970-ben jelent meg, az akkori szinthez viszonyítva nívós kivitelben. A mintegy 900 oldalas kiadvány több mint 1000 címszót és szócikket, és közel ugyanennyi illusztrációs anyagot is tartalmaz. Az egyes szócikkekhez szinte tankönyv mélységű, részletes, szöveges rész, vagy ábra csatlakozik.

Felvételre került több, mint száz, a vízgazdálkodás terén maradandót alkotott hazai és részben külföldi szakember is. Zömmel a múlt század közepéig elhunytak kerültek ismertetésre a lexikonba. (Talán kivételt képez *Zboray Károly*, a folyószabályozás avatott művelője, aki a lexikkal kapcsolatos munka elején hunyt el.)

Fél évszázad eltelté után is úgy gondolom, hogy a kiadványban a szakma legfontosabb fogalmait, eljárásait és eszközeit az akkori időnek megfelelően sikerült bemutatni. Mai szemmel átböngészve az anyagot úgy találom, hogy a szócikkek, fogalmak, definíciók nagy része ma is időszerű és használatos. Az eszközök és részben a technológiák egy része viszont ma már csak történeti szempontból érdekes.

A szaklexikonok sorában az elsők közt szerepel a mi kiadványunk, hiszen például a természettudományi, a kémiai, vagy a mezőgazdasági szaklexikont is csak az ezt követő években készítették el.

A hatvanas éveket követően viszont a szakmában széleskörű szabványosítást, műszaki szabályozást indítottunk el. Az egyes témák kidolgozásánál alapkövetelményként tekintettük,

hogy a szövegekben a Vízgazdálkodási Lexikonban szereplő kifejezéseket használják. Ennek célszerűségét is felismerve, a kidolgozók általában éltek is a lexikon által nyújtott lehetőséggel. Ugyanebben az időszakban alapították a Vízügyi Dokumentációs és Tájékoztató Iroda (VÍZDOK) szervezetét, amely a vízgazdálkodással kapcsolatos kiadványok elkészítését hosszú időn keresztül eredményesen, kiválóan végezte. A könyvek készítése során rendszeresen használták a lexikonban szereplő címszavakat, fogalmakat.

A 80-as évektől a különböző magyar és többnyelvű értelmező szakmai szótárak készültek, melyek kidolgozásánál eredményesen használták a lexikonunkat. Példaként megemlítem, hogy 1980-ban került kiadásra a Vízkészletgazdálkodás és környezetvédelmi valamint az Öntözési és vízrendezési értelmező szótár, 1984-ben pedig a hidrobiológia legfontosabb címszavait, fogalmait ismertették értelmező szótárban.

Jogosan merülhet fel a kérdés végezetül a mai vízügyi szakemberek haszonnal forgathatják-e ezt a kiadványt? E kérdésekre vonatkozóan nem történt felmérés, de véleményem szerint a mai aktív vízügyesek is találhatnak hasznos és érdekes információt a fél évszázaddal ezelőtt készült Vízgazdálkodási Lexikonban.